

Záróvizsga tételek

Szociológia alapszak

A képzésüket a 2020/2021-es tanévben kezdő
hallgatóknak

2023. március 25.

1. Elmélet

Klasszikus és modern szociológiaelméletek

Kötelező irodalom:

- Durkheim, Émile (2000): Az egoista öngyilkosság. In: Az öngyilkosság. Budapest: Osiris, 2000
- Elias, Norbert (1987): A civilizáció folyamata. Budapest: Gondolat, 162–227. o. Az „Egy civilizációelmélet vázlata” c. rész.
- Merton, Robert K. (2000): Társadalmi struktúra és anómia. In: Szociológiai irányzatok a XX. században. Budapest: Új Mandátum, 62-90. o.
- Weber, Max (2000): A protestáns etika és a kapitalizmus szelleme. In: Szociológiai irányzatok a XX. század elejéig. Budapest: Új Mandátum, 550-585.

Kérdések

1. Foglalja össze Norbert Elias elméletét a civilizációs folyamatról!
2. Mutassa be Merton anómia-elméletét az egyéni alkalmazkodás típusain keresztül!
3. Hogyan járulnak hozzá a korai protestantizmus vallási tanai a kapitalizmus szellemének kialakulásához Max Weber szerint? Hogyan kapcsolja össze ez a magyarázat az egyéni (mikro) és a társadalmi (makro)szintet?
4. Mutassa be a szociológiai elméletalkotás alapvető lépéseit Durkheim Az egoista öngyilkosság című műve alapján!

Társadalomszerkezet és egyenlőtlenségek

Kötelező irodalom:

Angelusz Róbert – Éber Márk – Gecser Ottó (szerk.) (2010): Társadalmi rétegződés olvasókönyv. Digitális tankönyvtár
http://www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop425/0010_2A_19_Tarsadalmi_retegzodes_olvasokonyv_szerk_Gecser_Otto/index.html

kötetből az alábbi tanulmányok:

- Marx, K.: Az osztályok
- Dahrendorf, R.: Az osztálytársadalom modellje Karl Marxnál
- Weber, M.: Hatalommegoszlás a közösségen belül: osztályok, rendek, pártok
- Davis, K. és Moore, W.E.: A rétegződés néhány elve
- Granovetter M.: A gyenge kötések ereje
- Bourdieu, P.: Gazdasági tőke, kulturális tőke, társadalmi tőke
- Paul Di Maggio: A kulturális tőke és az iskolai teljesítmény

Kérdések:

5. Hasonlítsa össze a társadalomszerkezet konfliktuselméleti és funkcionalista megközelítését! Válasszon egyet a két megközelítés közül és annak segítségével, fogalmi készletével elemezzen egy szabadon választott mai jelenséget! (Olvasókönyv: Marx, Dahrendorf, Davis és Moore)
6. Hasonlítsa össze Weber két fő társadalomszervező csoportosítását, az osztályt és a rendet!
7. Hasonlítsa össze Pierre Bourdieu kulturális reprodukció és Paul DiMaggio kulturális mobilitás elméletét az iskola társadalmi egyenlőtlenségekben játszott szerepéről!
8. Mutassa be a gyenge kötések szerepét a társadalmi státusz elérésében Mark Granovetter tanulmánya alapján!

2. Módszertan

A szociológiai adatfelvétel alapjai

Kötelező irodalom:

- Babbie, Earl (2003): A társadalomtudományi kutatás gyakorlata. 6., átdolg. kiadás. Budapest: Balassi. A tételeknél megjelölt oldalszámok.

Kérdések:

9. Mi a különbség a kutatás deduktív és induktív útja között, valamint a felderítő, a leíró és a magyarázó kutatások között? Képzeld el, hogy az oktatás területén fennálló egyenlőtlenségeket kutatja! Hogyan zajlana a kutatása, mit és hogyan vizsgálna az egyes kutatástípusok esetén? Az egyik elképzelt kutatást részletesebben is ismertesse, s konceptualizálja, illetve operacionalizálja az oktatási egyenlőtlenség fogalmát! Térjen ki a mérési szintekre, a mérés érvényességére és megbízhatóságára is! (38–43., 106–109., 141–168. o.)
10. Ismertesse a mintavétel alapfogalmait! Mit jelent az alapsokaság, a mintavételi keret, a megfigyelési egység és a számbavételi egység? Mi a valószínűségi és nem valószínűségi mintavétel, s milyen főbb altípusait lehet ezeknek megkülönböztetni? Hozzon példát a két fő típusra, s magyarázza el, az adott kutatásban miért ezt a mintavételi eljárást kell választani! (205–239. o.)

Kvantitatív kutatás és adatelemzés I-II.

Kötelező irodalom:

- Moksony Ferenc (2018): Gondolatok és adatok. Társadalomtudományi elméletek empirikus ellenőrzése. 3., bővített és átdolgozott kiadás. Budapest: Budapesti Corvinus Egyetem. Lentebb megadott fejezetek. A könyv korábbi kiadása az Egyetemi Könyvtár Adatbázisok → Osiris kiadó pontokon keresztül elérhető: <https://www.szaktars.hu/osiris/view/moksony-ferenc-gondolatok-es-adatok-tarsadalomtudomanyi-elmeletek-empirikus-ellenorzese-osiris-tankonyvek-1999/?query=moksony&pg=0&layout=s>

Kérdések:

11. Ismertesse a szociológiai magyarázatok tapasztalati ellenőrzésének menetét! Miért nem bizonyítja egy elmélet helyességét, ha a belőle levezetett tapasztalati következmények összhangban vannak a tényekkel? Mit értünk szupresszorhatáson? Mi a döntő kísérlet? Mutassa be, miként alkalmazták a döntő kísérletet Alan Miller és Rodney Stark a vallásosság nemek közti különbségeiről szóló tanulmányukban! Mutassa be, miként ellenőrizte könyvében Émile Durkheim az öngyilkosság évszakonkénti váltakozásának magyarázatára kidolgozott elképzelését! (1. és 2. fejezet, 15–41. o.)
12. Egy szabadon választott – egy numerikus függő változót és egy akár numerikus, akár kategoriális magyarázó változót tartalmazó – példa alapján mutassa be a lineáris regressziós együtthatók értelmezését! Hogyan szerepeltethetünk kettőnél több kategóriájú magyarázó változókat a regresszióelemzésben? Mi a különbség a dummy kódolás és a hatáskódolás között? Mikor lehet indokolt egy egyébként numerikus magyarázó változót kategoriális változóvá alakítani, és így – tehát kategoriális változóként – bevonni az elemzésbe? (45–84. o.)
13. Melyek az alternatív magyarázatok fő típusai? Ismertesse és értékelje a nem véletlen alternatív magyarázatok kiszűrésének különböző módszereit! Mit értünk belső és külső érvényességen? Mi a különbség a randomizálás és a véletlen mintavétel között? Hasonlítsa össze a randomizálást és a kontrollváltozók használatát! (123–129. és 168–190. o.)

Projektfeladat - interjúk

Kötelező irodalom:

- Videók Moodle-ben (lásd lentebb linkeket is)
- Opcionálisan kiegészítésként: Vicsek Lilla (2006): Fókuszcsoporthoz. Elméleti megfontolások és gyakorlati alkalmazás. Budapest: Osiris, lentebb oldalak. A könyv az Egyetemi Könyvtár Adatbázisok → Osiris kiadó pontokon keresztül elérhető: <https://www.szaktars.hu/osiris/view/vicsek-lilla-fokuszcsoporthoz-elméleti-megfontolások-es-gyakorlati-alkalmazás-osiris-tankönyvek-2006/?query=vicsek&pg=0&layout=s>

Kérdések:

14. a. Vesse össze az egyéni (kvalitatív) interjúkat a csoportos interjúkkal jellemzőik, előnyeik, hátrányaik szempontjából! b. Vesse össze az (egyéni és csoportos) kvalitatív interjúkat a megfigyelés módszerével jellemzőik, előnyeik, hátrányaik szempontjából! Fogalmazzon meg olyan kutatási témákat, kérdéseket, amelyek esetében egyik vagy másik fenti módszert lenne előnyös alkalmazni (Videók: Egyéni és csoportos interjúk kutatások alapjellemezői 1. <https://youtu.be/zjo8CyHY2Qw>, Egyéni és csoportos interjúk kutatások alapjellemezői 2., <https://youtu.be/3fPKCfl6SIQ>, Vicsek 2006:19–45. o.)
15. a. Vesse össze a homogén és heterogén összetételű fókuszcsoporthoz jellemzőik, előnyeik, hátrányaik szempontjából! b. Vesse össze az idegenekből és ismerősökből álló fókuszcsoporthoz jellemzőik, előnyeik, hátrányaik szempontjából!

Fogalmazzon meg olyan kutatási témákat, kérdéseket, amelyek esetében valamelyik fenti összetétel lenne előnyös! (Fókuszcsoportos kutatások megtervezése 1. <https://youtu.be/ehQ8Xh6Bpcg>, Vicsek 2006: 133–146 o.)

16. Mik a kvalitatív interjú kérdések megfogalmazásának strukturális és tartalmi szabályai? Milyen hibákat kell elkerülni? Hozzon példákat rosszul és jól megfogalmazott kérdésekre! (Interjúvázlat összeállítása egyéni interjúhoz 1., <https://youtu.be/sg7jskaBaVk>, Interjúvázlat összeállítása egyéni interjúhoz 2. <https://youtu.be/WynZaaHCyVA>, Vicsek 2006: 185–197. o.)